

WOJCIECH PAC¹

ORCID: 0000-0002-7799-1071

PRAWNE I INSTYTUCJONALNE UWARUNKOWANIA ŚCIGANIA PRZESTĘPSTW PRZERZUTU IMIGRANTÓW PRZEZ WSCHODNIĄ GRANICĘ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ JAKO ZEWNĘTRZNĄ GRANICĘ UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Zjawisko migracji jest inherentnym składnikiem procesów przepływu i wymiany ludnościowej, tak w wymiarze wewnątrz krajowym, jak i międzynarodowym: regionalnym i globalnym. Jest też nieodłącznym elementem procesu dziejowego. W obiegu potocznym, odnotowywanym przez wydawnictwa leksykalne, migrację określa się jako „ruch ludności mający na celu zmianę miejsca pobytu na stałe lub okresowo zarówno w obrębie kraju, jak i z jednego kraju do drugiego”, migrantem zaś osobę migrującą, przemieszczającą się, zmieniającą miejsce stałego pobytu².

Migrację, zależnie od kierunku przemieszczania się, dzieli się na imigrację, tj. napływ ludności na dane terytorium, na ogół państwa, w celu osiedlenia się na stałe lub na długotrwały pobyt, podczas gdy emigracja to zjawisko przeciwne — opuszczanie terytorium (państwa) stałego pobytu w celu stałego osiedlenia się na innym terytorium³. Może być ona oceniana pozytywnie, jeżeli jest źródłem impulsów rozwojowych lub

¹ Dr Wojciech Pac — Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Przemyślu.

Adres do korespondencji: <wojciechpac@wp.pl>.

² M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. II (L–P), Warszawa 1988, hasło: migracja, migrant, s. 161–170.

³ T. Kaczmarczyk, *Migracja — charakterystyka zjawiska*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Legnicy” 2015, nr 3, s. 9. Por. także A. Nickel, M. Nowak, *Trendy migracyjne w XXI wieku*, „Roczniki Studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2017, t. 1, s. 109–120.

negatywnie, jeżeli ma charakter niekontrolowany⁴, konfliktogenny⁵ czy kryminalny⁶.

Aktualnie przeważają w tym zakresie oceny negatywne, co związane jest z trwającym praktycznie od 2011 r. kryzysem migracyjnym (w 2015 r. uległ on zastrzeżeniu), będącym źródłem kontrowersji i podziałów wśród państw członkowskich UE. Choć UE stara się wypracować jednolitą, ogólnie akceptowaną przez nie strategię postępowania wobec wzmożonego napływu emigrantów z południa i wschodu, to jednak różnice interesów i obciążeń kosztami kryzysu są zbyt duże, aby możliwy był w tej sprawie konsensus⁷.

Migracja, jako zjawisko w powyżej wskazanym znaczeniu, może być postrzegana w nauce z perspektywy różnych dziedzin i dyscyplin naukowych, m.in. socjologii, politologii, ekonomii czy prawa. W tym drugim przypadku migracja może mieć również aspekt penalny. Dzieje się tak wówczas, gdy nabiera charakteru przestępczego, a zwłaszcza przestępczy — staje się polem aktywności indywidualnych przestępców lub/i międzynarodowych grup przestępczych. Staje się on wówczas zagadnieniem bezpieczeństwa transgranicznego, elementem składowym polityki bezpieczeństwa państwa, rozumianego jako stan, w którym jest one wolne od zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych⁸. Przestępstwo nielegalnego przekro-

⁴ Ze względu na niekontrolowany charakter nielegalna migracja jest uważana za najbardziej niebezpieczny przejaw przepływów transgranicznych. Por. A. Kicing, *International migration as a non-traditional security threat and the EU responses to this phenomenon*, „CEFMR Working Paper” 2004, No. 2, s. 4.

⁵ Por. R. Raczyński, *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2015, nr 2, s. 13–30.

⁶ Jak wynika z badań empirycznych, niemal połowa nielegalnych migrantów była przemycana przez zorganizowane grupy przestępcze wyspecjalizowane w handlu ludźmi, które uzyskują z tego tytułu każdego roku ok. 10 mld USD zysku. F.B. Adamson, *Crossing Borders. International Migration and National Security*, „International Security” 2006, No. 1, s. 174. Zyski te wprowadzane są następnie do obiegu w ramach mechanizmu prania brudnych pieniędzy. Zwalczanie nielegalnej migracji oznacza także zwalczanie zjawiska prania brudnych pieniędzy z handlu ludźmi i transgranicznego przemytu nielegalnych migrantów. A. Aronowitz, C. Theuermann, I. Tyurykanova, *Analysing the Business Model of Trafficking in Human Beings to Better Prevent the Crime*, Vienna 2010, s. 53. Zdaniem M. Wódki (*Międzynarodowa przestępczość zorganizowana — typologia, charakterystyka i zwalczanie*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 2, s. 156) „główną przyczyną nielegalnego przekraczania granicy są konflikty na tle etnicznym, religijnym, narodowościowym bądź trudna sytuacja polityczna czy też gospodarcza poszczególnych państw. Z trudnej sytuacji ludności tam żyjącej korzystają grupy przestępcze, tworząc kanały przerzutowe nielegalnych migrantów. Wraz z nimi przemycane bywają inne nielegalnie dobra materialne, broń, amunicja, narkotyki czy też alkohol. Bywa, że organizacje przestępcze podejmują przy tym próby korumpowania, bądź korumpują, funkcjonariuszy służby granicznej. Ponieważ ludzie dla bezpiecznego życia i z powodów ekonomicznych mogą wiele poświęcić, godzą się na popełnianie tych przestępstw”. Przestępczość zorganizowana transgranicznego przerzutu nielegalnych migrantów jest zatem jednym ze składników transgranicznej przestępczości zorganizowanej, fragmentem jej złożonego obrazu.

⁷ Por. J. Szymańska, *Strategia Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego: priorytety, bariery, efekty*, „Studia BAS” 2017, nr 3, s. 159–186.

⁸ M. Trybus, *Nielegalne przekroczenie granicy — aspekty prawnokarne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46, s. 442.

czenia granicy opisane jest przede wszystkim w art. 264 § 2 i 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny⁹. W myśl pierwszego z wymienionych przepisów nielegalne przekroczenie granicy ma miejsce wówczas, gdy dochodzi do niego przy użyciu przemocy, groźby, podstępów. W przypadku opisanym oraz art. 264 § 3, gdy przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy, mające identyczne cechy modalne jak w § 2 powołanego artykułu, obejmuje zorganizowanie innym nielegalnego przekraczania granicy. Oba te przestępstwa, jak się przyjmuje w doktrynie, mają charakter podstawowy, chociaż mają identyczne cechy modalne. W pierwszym przypadku sprawcą jest osoba przekraczająca granicę w sposób określony w art. 264 § 2 k.k., w drugim zaś — bez związku z pierwszym — jest nim osoba (osoby) organizująca innym warunki do nielegalnego przekroczenia granicy¹⁰.

Służbą właściwą w zakresie zwalczania przestępstw nielegalnego przekraczania granicy jest Służba Graniczna, której funkcjonowanie reguluje ustawa z 12 października 1990 r. o Służbie Straży Granicznej¹¹. W literaturze zwraca się uwagę, że newralgicznym elementem przestępczości nielegalnego przekraczania granicy w Polsce jest zorganizowana przestępczość imigracyjna, stanowiąca „ważny dochód dla zorganizowanego półświatka. Poza tym grupy przestępcze elastycznie dostosowują się do wszelkich okoliczności, cechując się przy tym nieszablonowymi metodami i nowatorskim podejściem”¹². Wymaga to od służb odpowiedzialnych za zwalczanie omawianego rodzaju przestępstw zachowania ciągłej czujności, doskonalenia metod i sposobów działania oraz podnoszenia jej skuteczności. Siłą napędową przestępczości zorganizowanej jest nie tylko wzmagający się ruch ludności warunkowany różnorodnymi przesłankami politycznymi, społecznymi i ekonomicznymi w skali zarówno regionalnej, jak i globalnej, ale również korzyści, jakie zorganizowane grupy przestępcze czerpią z handlu ludźmi, procederu, który to jest czasem trudny do oddzielenia od zorganizowanej przestępczości nielegalnego przekraczania granic¹³. Czynniki

⁹ DzU z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.; dalej jako: k.k. Art. 49a ustawy z 20 maja 1971 r. — Kodeks wykroczeń (DzU z 1971 r., nr 12, poz. 114 ze zm.); dalej jako k.w., jako wykroczenie uznaje tzw. zwykle przekroczenie granicy, tj. bez użycia przemocy, gróźb i podstępów. Szerzej na ten temat zob. m.in.: M. Trybus, *Nielegalne...*, wyd. cyt., s. 439–452; W. Klaus, D. Woźniakowska-Fajst, *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy w ujęciu historycznym, teoretycznym i praktycznym*, „Archiwum Kryminologii” 2015, t. XXXVII, s. 195–222; K. Laskowska, M. Perkowska, *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia polskiej granicy w ujęciu empirycznym*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2020, nr 43, s. 9–36.

¹⁰ K. Banasik, *Penalizacja nielegalnego przekroczenia granicy*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2017, nr 1, s. 8–9.

¹¹ DzU z 1990 r., nr 78, poz. 462 ze zm.; dalej jako: ustawa o SG.

¹² M. Maciejewska, A. Piffer, *Rola straży granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studentckiego” 2016, nr 2, s. 24. Por. także T. Bąk, *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2011, nr 3, s. 89.

¹³ Może to wynikać, jak pisze M. Kluczyński (*Przeciwdziałanie procederom handlu ludźmi i przemytu migrantów w Polsce*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 11, s. 237), „z różnego postrzegania tych procederów przez organy ścigania państwa, na którego terenie je wykryto. W kraju tranzytu przemyt migrantów może być definiowany właśnie jako przemyt migrantów, w krajach pochodzenia lub przeznaczenia zaś jako handel ludźmi. Również takie subtelnosci, jak jednoczesne wystąpienie cech charakterystycznych dla obu pro-

ten w istotnym stopniu dotyczy także polskiej przestępczości nielegalnego przekraczania granicy w formie zorganizowanej.

Zwalczanie przestępczości nielegalnego przekraczania granicy w formie zorganizowanej przez grupy przestępcze związane jest w warunkach polskich integralnie z kwestią ochrony zewnętrznych granic UE. Status takiej granicy mają granice RP z Rosją, Białorusią i Ukrainą. Nakłada to na polskie władze dodatkowe zadania i obowiązki. Obok zatem polskich uwarunkowań prawnych i instytucjonalnych w opisie zjawiska przestępczości nielegalnego przekraczania tej granicy uwzględnić należy politykę bezpieczeństwa transgranicznego UE oraz regulacje prawa unijnego odnoszące się do ochrony jej granic zewnętrznych. W niniejszym opracowaniu zostanie omówiona rola Straży Granicznej (dalej jako: SG) w zwalczaniu zorganizowanej przestępczości nielegalnego przekraczania granic z uwzględnieniem uwarunkowań tej kwestii wynikających z członkostwa Polski w UE.

Nielegalne imigracje jako zagrożenie bezpieczeństwa transgranicznego

Po wejściu w 2004 r. Polski do UE zasadniczemu przewartościowaniu uległo postrzeganie bezpieczeństwa granic, którego zadania i cele definiowane są przez pryzmat bezpieczeństwa transgranicznego. W pojęciu tym, za sprawą przedrostka „trans” zasadniczy ciężar problemu bezpieczeństwa granic został położony na kwestie związane z przestrzeganiem ustalonych umownie między państwami reguł jej przekraczania w warunkach pokojowej wymiany ludnościowej, gospodarczej, kulturowej i innej. Zasadniczo bezpieczeństwo transgraniczne definiuje się jako „stan (proces), który jest efektem całości przedsięwzięć, zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa w przekraczaniu granic państw, przez osoby, wszelkie towary i pojazdy (w tym jednostki latające, pływające i lądowe), pomiędzy co najmniej dwoma podmiotami państwowymi”¹⁴. Głównym zadaniem służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo jest przede wszystkim zwalczanie wszelkiego rodzaju zagrożeń powstających na tym obszarze relacji międzypaństwowych, zwłaszcza przestępczości transgranicznej, w tym związanej z — interesujących nas w niniejszym opracowaniu szczególnie — nielegalnym przerzutem migrantów przez zorganizowane grupy przestępcze¹⁵. Bezpieczeństwo transgraniczne można zatem, uwzględniając powyższe uwagi oraz ogólne znaczenie pojęcia „bezpieczeństwo”, określić jako stan braku

cederów, nie ułatwiają ich zdefiniowania. Na przykład, gdy koszt przemytu migrantów jest pokrywany przez przemytnika, istnieje duże prawdopodobieństwo, że spłata długu zostanie dokonana w ramach ich wyzysku w różnej postaci”. Zaznaczyć wszakże należy, że w wymiarze prawnym problem z oddzielenia handlu ludźmi od przestępczości zorganizowanej nielegalnego przekraczania granicy nie budzi wątpliwości ze względu na odmienną kwalifikację penalną obu tych procederów. Takie też rozróżnienie przyjmujemy na potrzeby niniejszego opracowania.

¹⁴ J. Serdakowski, *Perspektywy rozwoju bezpieczeństwa transgranicznego RP*, „Rozprawy Społeczne” 2015, nr 2, s. 29.

¹⁵ Tamże, s. 29–30.

zagrożeń dla prawidłowego przebiegu procesów związanych z przekraczaniem granic państwowych przez osoby i towary.

Wskutek akcesji do UE Polska znalazła się 21 grudnia 2007 r. w Systemie Informacyjnym Schengen, wyznaczającym nowy, nieznan dotąd model bezpieczeństwa transgranicznego¹⁶. W obecnym stanie prawnym funkcjonowanie Systemu Informacyjnego Schengen reguluje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/399 z 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen)¹⁷. Najważniejszym aktem prawa krajowego, regulującym problematykę ochrony granic państwowych i bezpieczeństwa transgranicznego, jest ustawa z 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej¹⁸.

W świetle przepisów art. 2 kodeksu granicznego Schengen status granic między państwami członkowskimi UE jest zasadniczo odrębny od jej granic zewnętrznych, które wyznaczają przebieg granic państw członkowskich z krajami nienależącymi do Wspólnoty Europejskiej. Te pierwsze określane są jako „wewnętrzne” i delimitują terytoria państw członkowskich UE. Granicami zewnętrznymi są wszystkie inne granice tych państw niebędące granicami wewnętrznymi. Przez granice wewnętrzne ruch odbywać się może, w myśl art. 22 kodeksu granicznego Schengen, w dowolnym miejscu, poza przejściami granicznymi, bez dokonywania odprawy granicznej i niezależnie od obywatelstwa, z zastrzeżeniem zawartym w art. 25, że kontrola graniczna może na tych granicach zostać przywrócona w razie wystąpienia sytuacji tego wymagającej. W myśl art. 14 ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej przekraczanie granic RP odbywa się co do zasady na podstawie dokumentów uprawniających do jej przekroczenia, w przypadku jednak granic wewnętrznych następuje to na zasadach określonych w kodeksie granicznym Schengen. Jeżeli nastąpi wspomniane tymczasowe przywrócenie kontroli granicznej na podstawie art. 25 kodeksu granicznego Schengen, to zastosowanie mają wówczas przepisy o kontroli na granicach zewnętrznych w rozumieniu jego przepisów.

Wszelkie rygory przekraczania granicy zachowane są co do zasady tylko na granicach zewnętrznych. Zgodnie z dyspozycją art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej osoby przekraczające granicę państwową, stanowiącą granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen, są obowiązane poddać się kontroli granicznej, w zakresie określonym kodeksem granicznym Schengen oraz innymi przepisami odrębnymi, wykonywanej przez funkcjonariuszy SG. Tylko zatem granic

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. m.in. K. Banasik, *Penalizacja...*, wyd. cyt.; P. Mickiewicz, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej. Repetytorium*, Wrocław b.d.w., s. 37–40. Ewolucja systemu Informacyjnego Schengen omówiona została w: R. Zaiotti, *Performing Schengen: Myths, rituals and the making of European territoriality beyond Europe*, „Review of International Studies” 2011, No. 2, s. 537–556; M. Piechowicz, *Evolution of Schengen: an Example of Enhanced Cooperation and Differentiated Integration Model within the Area of Freedom Security and Justice*, „Polish Political Science Yearbook” 2017, No. 1, s. 121–137.

¹⁷ Dz. Urz. UE L 77 z 23 marca 2016 r., s. 1; dalej jako: kodeks graniczny Schengen.

¹⁸ DzU z 1990 r., nr 78, poz. 461 ze zm.; dalej jako: ustawa o ochronie granicy państwowej.

zewnętrznych w rozumieniu kodeksu granicznego Schengen może dotyczyć przestępczość transgraniczna, w tym interesujące nas szczególnie organizowanie przerzutu nielegalnych imigrantów¹⁹. Może ona mieć miejsce także w okresie obowiązywania tymczasowego przywrócenia kontroli granicznej na określonych odcinkach granicy wewnętrznej, gdy stosuje się przepisy takie jak w odniesieniu do granicy zewnętrznej.

Status granicy „zewnętrznej” ma, jak sygnalizowano wcześniej, północno-wschodnia granica RP, na odcinkach — rosyjskim (z obwodem kaliningradzkim), białoruskim i ukraińskim. Jak pisze Magdalena Perkowska „wschodnia granica Rzeczypospolitej Polskiej stanowi [...] swoistą granicę między wschodem a zachodem Europy. W związku z tym odgrywa ona istotną rolę w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w regionie”²⁰.

Przestępczość nielegalnego przekraczania granic może zatem dotyczyć w praktyce tylko wyżej wymienionych odcinków — jako zewnętrznych granic UE. Bezpieczeństwo transgraniczne RP to w obecnym jej położeniu geopolitycznym nie tyleż ochrona wskazanych powyżej odcinków jako jej granic państwowych, co współdziałania w ich ochronie, jako zewnętrznej granicy UE, z odpowiednimi organami unijnymi i państwami członkowskimi UE zainteresowanymi takim współdziałaniem ze względu na własne bezpieczeństwo transgraniczne. Ochrona granic zewnętrznych UE obecnie to przede wszystkim stawianie dopuszczalnych prawem międzynarodowym barier dla niekontrolowanego napływu migrantów spoza UE, którego obszar wyznaczany jest zasięgiem systemu Informacyjnego Schengen. Nasilająca się wszakże ruchliwość przestrzenna zarówno o zasięgu międzyregionalnym, jak i globalnym, połączona z atrakcyjnością UE jako docelowego obszaru imigrantów ekonomicznych i uchodźców z regionów objętych konfliktami zbrojnymi, tworzy swoiste zapotrzebowanie z ich strony na wsparcie przez wyspecjalizowane organizacje przestępcze w przedostaniu się na obszar objęty systemem Informacyjnym Schengen. Zwiększa to w sposób zasadniczy możliwości dotarcia do wybranego celu migracji. Polska nie musi być koniecznie — i na ogół nie bywa — celem nielegalnych migrantów korzystających z „usług” zorganizowanych grup przestępczych, ale może być celem przejściowym ze względu na posiadanie odcinka zewnętrznej granicy UE. To zasadnicza przesłanka, dla której Polska należy do grupy państw członkowskich UE najbardziej eksponowanych na zorganizowaną przestępczość nielegalnego przerzutu emigrantów. Głównym obszarem odpowiedzialności władz polskich w obszarze polityki bezpieczeństwa transgranicznego jest zatem skuteczna kontrola ruchliwości przestrzennej migrantów napływających do Polski, a w konsekwencji — na obszar UE, przez jej wschodnią granicę jako granicę zewnętrzną UE, poprzez eliminację różnego rodzaju zagrożeń z tym związanych, zwłaszcza tych, które dotyczą zorganizowanej przestępczości przerzutu nielegalnych imigrantów.

¹⁹ M. Perkowska, *Nielegalna migracja w Europie — aspekty prawne i kryminologiczne*, „Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2017, nr 3, s. 61.

²⁰ M. Perkowska, *Zagrożenie przestępczością na wschodniej granicy Polski — struktura i dynamika zjawiska*, „Politeja” 2016, nr 2, s. 116.

Przestępczość zorganizowana nielegalnego przekraczania granicy w polskim systemie prawnym i regulacjach prawa unijnego

Przestępczości nielegalnego przekraczania granicy nie można, jak sygnalizowano wcześniej, utożsamiać z samym faktem nielegalności. Czyn taki, w świetle przywoływanych już wcześniej przepisów k.k., musi być dokonany przy użyciu przemocy, groźby, podstępu (art. 264 § 2 k.k.) lub/i mieć charakter zorganizowany (art. 264 § 3 k.k.). Czyny nielegalnej migracji niespełniające tych kryteriów są w polskim prawie traktowane jako wykroczenie (art. 49a k.w.). W niniejszym opracowaniu interesuje nas zorganizowana przestępczość przemytu migrantów przez granicę, szczególnie groźna, gdyż potencjalnie zdolna dezorganizować funkcjonowanie państwa i społeczeństwa. Zorganizowane grupy przestępczości transgranicznej są z tego względu określani w literaturze przedmiotu jako „nowi aktorzy polityczni areny międzynarodowej”²¹.

Zagrożenie tego rodzaju stwarzają nie tyle sami nielegalni imigranci, będący w wielu przypadkach ofiarami grup organizujących ich transgraniczny przerzut, ale te grupy właśnie. Ich czyny określane są *clandestine entry* lub *smuggling of persons* i polegają na przemycie nielegalnych migrantów przez granicę w sposób zbliżony do przemytu towarów, tj. z wykorzystaniem części ładunkowych i skrytek pojazdów uczestniczących w ruchu transgranicznym. Sam przemycający imigrant, jeżeli w związku z nielegalnym przekraczaniem, nada swojemu postępowaniu cechy zawarte w art. 264 § 2 k.k., odpowiadał będzie za przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy; jeżeli nie — to czyn jego kwalifikowany będzie jako wykroczenie opisane w art. 49a k.w. Organizator, najczęściej działający w porozumieniu z innymi osobami lub za wiedzą grupy przestępczej, podlega odpowiedzialności na zasadzie art. 264 § 3 k.k., przewidującego karalność organizowania innym osobom przekraczania granicy RP wbrew przepisom²². *Ratio legis* wprowadzenia tego przepisu w 1997 r. do k.k. „była skuteczna walka ze stale rosnącą liczbą grup trudniących się organizowaniem innym osobom przekraczania granicy wbrew przepisom ustawy”²³. Potrzeba spenalizowania czynów polegających na organizowaniu przemytu nielegalnych migrantów podyktowana była akcesją Polski do UE. Jak zwracają uwagę Monika Kotowska i Wiesław Pływaczewski, Polska jako członek UE „stała się w znacznym stopniu krajem docelowym i tranzytowym dla cudzoziemców próbujących dostać się nielegalnie do państw Unii Europejskiej”, a ponadto należy zauważyć, że „dochoodzi tu do coraz częstszych przypadków siłowego przekroczenia granicy”²⁴.

²¹ T.R. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 27.

²² M. Perkowska, *Nielegalna...*, wyd. cyt., s. 64.

²³ M. Jachimowicz, *Nowe zasady odpowiedzialności za nielegalne przekroczenie granicy RP*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 5, s. 59. Podobnie M. Kotowska, W. Pływaczewski, *Przemyt imigrantów jako obszar zainteresowania członków zorganizowanych grup przestępczych. Studium przypadku* [w:] W. Pływaczewski, M. Ilnicki (red.), *Uchodźcy — nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka*, Olsztyn 2015, s. 81.

²⁴ M. Kotowska, W. Pływaczewski, *Przemyt...*, wyd. cyt., s. 81.

Dla zaistnienia przestępstwa organizacji nielegalnego przerzutu imigrantów nie jest wystarczające działanie w porozumieniu z innymi osobami, gdyż osoby te mogą podjąć współdziałanie w celu osiągnięcia wspólnego celu, jakim jest przekroczenie granicy²⁵. Konieczne jest, aby osobami współdziałającymi były osoby podejmujące określone działania organizacyjne ukierunkowane na osiągnięcie tego celu przez innych i odnoszące z tego tytułu określone korzyści, np. natury majątkowej, przy czym niekoniecznie jest dla zaistnienia przestępstwa nielegalnego przerzutu imigrantów przez granicę, mimo że ustawodawca użył liczby mnogiej, aby przerzut ten organizowało kilka osób, wystarczy bowiem jedna²⁶. Działania te mogą polegać m.in. na zapewnieniu nielegalnym imigrantom środka transportu, dowiezieniu w okolice granicy, dostarczenie map czy sprzętu do orientacji w terenie itp.²⁷

Zaznaczyć wypada także, że — jak uznał Sąd Najwyższy w wyroku z 6 czerwca 2003 r. — organizowanie innym osobom nielegalnego przekroczenia granicy RP nie musi łączyć się koniecznie z przekraczaniem jej przez samego sprawcę interesującego nas przestępstwa²⁸. Umożliwia to ściganie ich sprawców za granicą we współdziałaniu z władzami państwa, na obszarze którego nielegalny przerzut został zorganizowany²⁹.

Penalizacja nielegalnego przekraczania granic, w tym także czynu jego organizacji innym osobom, jest decyzją ustawodawcy krajowego. Regulacje prawa unijnego nie obligują państw członkowskich do umieszczenia tego rodzaju zobowiązań w systemach prawa krajowego³⁰. Za równoznaczny z wymogiem kryminalizacji czynów, o których mowa, nie może być uważany art. 5 ust. 3 kodeksu granicznego Schengen, zgodnie z którym bez uszczerbku dla uregulowanych w ust. 2 powołanego artykułu odstępstw od zasady przekraczania granic zewnętrznych UE na wyznaczonych przejściach i w ustalonych godzinach otwarcia „państwa członkowskie wprowadzają sankcje, zgodnie z ich prawem krajowym, za niedozwolone przekraczanie granic zewnętrznych w miejscach innych niż przejścia graniczne lub w godzinach innych niż ustalone godziny otwarcia. Sankcje te muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające”. Rodzaj sankcji za nielegalne przekraczanie granic zewnętrznych UE każdy kraj członkowski, który taką granicę posiada, określa we własnym zakresie. Ma ona jedynie spełniać kryterium skuteczności,

²⁵ Z. Cwiąkański [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red. nauk.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–277d*, Warszawa 2008, s. 1238.

²⁶ M. Jachimowicz, *Nowe...*, wyd. cyt., s. 59.

²⁷ K. Banasik, *Penalizacja...*, wyd. cyt., s. 11; M. Kotowska, W. Pływaczewski, *Przemysł...*, wyd. cyt., s. 81.

²⁸ Wyrok SN z 6 czerwca 2003 r., sygn. III KKN 349/01, LEX nr 78837.

²⁹ W zwalczaniu zjawiska nielegalnej migracji oraz przestępczości transgranicznego zorganizowanego przerzutu nielegalnych migrantów Polska ściśle współpracuje z państwami Grupy Wyszehradzkiej. Por. T. Klepner, *Współpraca transgraniczna państw Grupy Wyszehradzkiej na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa granic*, „Poliarchia” 2014, nr 2, s. 99–122. Współpraca taka jest też stałym elementem współpracy Polski jako członka UE z partnerami wschodnimi. Por. A. Kalicka-Mikołajczyk, *Ramy prawne i zasady unijnej Europejskiej Polityki Sąsiedztwa wobec partnerów wschodnich*, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego” 2013, nr 30.

³⁰ M. Perkowska, *Nielegalna...*, wyd. cyt., s. 63–64.

proporcjonalności, tj. adekwatności do chronionego dobra, jakim jest bezpieczeństwo granic zewnętrznych UE, oraz odstraszenia. Zdaniem Katarzyny Banasik wymóg sankcjonowania nielegalnego przekraczania granicy jest w polskim prawie spełniony, gdyż traktuje je ono bądź jako wykroczenie (art. 49a k.w.), bądź jako przestępstwo (art. 264 § 2 k.k.). Sankcje te odpowiadają także, jej zdaniem, wymogom państwa, określonym w art. 5 ust. 3 *in fine* kodeksu granicznego Schengen³¹.

Polskie prawo spełnia wymóg art. 5 ust. 3 kodeksu granicznego Schengen, penalizując także organizowanie innym osobom nielegalnego przekroczenia granicy, nawet wówczas, gdy sam organizujący czynu takiego się nie dopuszcza. Dopuszczalność takiej sankcji Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 29 października 2010 r. wywiódł z faktu związania Polski kodeksem granicznym Schengen, który nie stworzył „stanu prawnego pozwalającego przekraczać granice wewnętrzne wszystkim i to w sposób, który nie jest uzależniony od spełnienia jakichkolwiek warunków. Ów kodeks, w art. 1 przewiduje jedynie brak kontroli na granicach wewnętrznych. Oznacza to, że regulacje w nim zawarte nie pozbawiły państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej, w tym także Polski, prawa do ochrony swych granic, które aktualnie są granicami wewnętrznymi. W okresie do przystąpienia Polski do strefy Schengen, tj. od dnia 21 grudnia 2007 r., jak i po tej dacie, polska wiza krajowa nie uprawniała obywateli państw trzecich do przekraczania granicy polsko-niemieckiej. Organizowanie tym osobom przekraczania granicy państwowej, wyczerpuje znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 264 § 3 k.k.”³² Innymi słowy, każdy przypadek umożliwienia przekroczenia granicy wewnętrznej przez osobę, która nie jest do tego uprawniona, stanowi przesłankę przestępstwa organizowania nielegalnego przekroczenia granicy w rozumieniu art. 264 § 3 k.k. Stanowi bowiem *de facto*, mimo że dotyczy granicy zewnętrznej, naruszenie bezpieczeństwa granic wewnętrznych, stwarzając potencjalne niebezpieczeństwo, że nielegalny imigrant, znalazłszy się na obszarze obowiązywania kodeksu granicznego Schengen, korzystał będzie z uprawnień do swobodnego przekraczania granic wewnętrznych zastrzeżonych tylko dla obywateli państw członkowskich UE, bądź też swoimi zachowaniami stwarzał będzie zagrożenie dla ich szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

Miejsce Straży Granicznej w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanego przemytu nielegalnych imigrantów

Straż Graniczna jest w obecnym stanie prawnym i instytucjonalnym wiodącą służbą odpowiedzialną za przeciwdziałanie i zwalczanie szeroko rozumianej przestępczości transgranicznej³³. Usytuowana jest w grupie

³¹ K. Banasik, *Penalizacja...*, wyd. cyt., s. 6–7.

³² Wyrok SN w Szczecinie z 29 października 2010 r., sygn. II AKa 156/10, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 5, dodatek „Orzecznictwo”, s. 15, <<https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2013/12/86a7d3c05b1d31bc43bd515bd1c8c2bd.doc>>, 28 listopada 2022 r.

³³ K. Laskowska, M. Perkowska, *Przestępstwo...*, s. 10 i nast.

instytucji państwowych realizujących politykę bezpieczeństwa w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego, którą tworzą: Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz właśnie SG. Szczególna rola SG w tym systemie wynika z jej podstawowego zadania, jakim jest skuteczna ochrona granic państwa i zapewnienie bezpieczeństwa transgranicznego³⁴. Zadania te wypełnia, opierając się na przesłankach konstytucyjnych i ustawowych oraz kodeksie granicznym Schengen. Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją biorącą odpowiedzialność za bezpieczeństwo północno-wschodniej granicy RP — na odcinku rosyjskim, białoruskim i ukraińskim, jako zewnętrznej granicy UE. Stąd wynika także jej szczególna rola w ściganiu przestępstwa stypizowanego w art. 264 § 3 k.k.

Ustawa o SG zawiera w art. 1 ust. 2 pkt 4 obszerny katalog zadań w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz ścigania sprawców tych przestępstw. Użycie przez ustawodawcę w cytowanym przepisie frazy przysłówkowej „w szczególności” oznacza, że zawarty w nim katalog ma charakter otwarty, więc teoretycznie SG uprawniona jest do ścigania wszelkiego rodzaju przestępstw. Jednakże w świetle redakcji art. 1 zakres ustawowej jej kognicji ogranicza się do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji³⁵. W katalogu tych zadań SG znajduje się także najbardziej interesujące nas w niniejszym opracowaniu przestępstwo stypizowane w art. 264 § 3 k.k. W myśl art. 9a ust. 1 pkt 1 ustawy o SG upoważniona jest do stosowania w ściganiu tego przestępstwa czynności operacyjno-rozpoznawczych.

W uprawnienia powyższe oraz w uprawnienia do ścigania innych form przestępczości granicznej SG wyposażona została stosunkowo niedawno. Stało się tak wskutek uchwalenia 12 grudnia 2013 r. nowej ustawy o cudzoziemcach³⁶, do której wprowadzono m.in. zmiany w ustawie o SG rozszerzające właściwości tej służby w zakresie rozpoznawania, wykrywania i ścigania sprawców przestępstw granicznych, w tym nielegalnej imigracji³⁷.

Przeciwdziałanie nielegalnej imigracji stało się jednym z priorytetów UE, ze szczególnym uwzględnieniem zintegrowanego zarządzania granicami zewnętrznymi. Przyłączenie 21 grudnia 2007 r. dziesięciu nowych państw do układu z Schengen wymusiło całkowicie nowe podejście w kwestii zarządzania ochroną granic w Europie. Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. ustanawiającym wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) granice w Europie zostały podzielone na granice wewnętrzne i granice zewnętrzne³⁸. Podstawowym celem wspólnotowej polityki, w dziedzinie ochrony granic zewnętrznych

³⁴ D. Jurczak, *Wybrane zagadnienia zapewnienia bezpieczeństwa na morskim odcinku ochrony granicy państwowej*, „Edukacja Humanistyczna” 2013, nr 2, s. 198.

³⁵ M. Perkowska, *Analiza systemu zapobiegania i zwalczania przestępczości granicznej*, „Archiwum Kryminologii” 2016, Vol. XXXVIII, s. 95.

³⁶ DzU z 2013 r., nr 2013, poz. 1650 ze zm.

³⁷ M. Kluczyński, *Przeciwdziałanie...*, wyd. cyt., s. 242.

³⁸ Dz. Urz. UE L 105 z 13 kwietnia 2006 r., s. 1.

UE, jest zintegrowane zarządzanie zapewniające jednolity i wysoki poziom kontroli oraz ochrony będący niezbędnym elementem swobody przepływu osób w obrębie UE. Aby sprostać temu zadaniu ustanowiona została Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich — FRONTEX³⁹.

FRONTEX łączy w sobie funkcję służb odpowiedzialnych za ochronę i obronę granic państw UE takich jak: straż graniczna, policja graniczna, wojsko i służby wywiadowcze, a także jest promotorem udoskonaleń w dziedzinie nadzoru imigracji.

Od początku powstania agencja prowadziła szereg operacji związanych z uszczelnianiem granic, udoskonaleniem nadzorów technicznych, a przede wszystkim przeciwdziałaniem nielegalnej imigracji. Pomimo podejmowanych działań przez FRONTEX rośnie liczba imigrantów nielegalnie przekraczających zewnętrzne granice UE. Jak wynika z informacji przedstawionej posłom komisji ds. UE, przez dyrektora agencji FRONTEX Gila Ariasa-Fernándeza, od początku 2014 r. już ponad 200 tys. osób nielegalnie przekroczyło granice UE. Dla porównania w całym 2013 r. liczba ta wyniosła ponad 100 tys.⁴⁰

W przypadku Polski instytucją właściwą do realizacji w porozumieniu z agencją FRONTEX różnych zadań z zakresu przeciwdziałania nielegalnej imigracji oraz zarządzania i monitorowania przepływami migracyjnymi przez odcinek zewnętrznej granicy UE będący również granicą państwową Polski jest SG.

Służba Graniczna jako służba właściwa w zakresie ochrony zewnętrznej granicy UE korzysta z Systemu Informacyjnego Schengen będącego jednym z inherentnych składników funkcjonowania obszaru Schengen. Jego celem zasadniczym jest weryfikacja osób podczas kontroli granicznej w trakcie przekraczania granicy wewnętrznej przez wszystkie służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa w trakcie czynności prowadzonych na obszarze kraju (kontrole policyjne, kontrole prowadzone przez Służbę Celną) oraz analizowanie wniosków wizowych przez organy krajowe oraz organy konsularne rozpatrujące wnioski pobytowe cudzoziemców. Dane te, gromadzone przez SG w trakcie czynności przy przekraczaniu granicy zewnętrznej, pozwalają na zatrzymanie osób poszukiwanych, zaginionych lub podlegających niejawnemu nadzorowi oraz podjęcie wobec nich czynności procesowych, m.in. w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstw granicznych. Straż Graniczna gromadzone w ramach SIS dane wykorzystuje w prowadzonych przez siebie czynnościach śledczych i operacyjno-rozpoznawczych zmierzających do uzyskania i utrwalenia dowodów przestępstw, wykrycia i ustalenia ich sprawców⁴¹.

³⁹ Nazwa pochodzi od połączenia francuskich słów *frontières extérieures* — granice zewnętrzne.

⁴⁰ Kancelaria Sejmu. Biuro Komisji Sejmowych, *Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji ds. Unii Europejskiej (nr 295) z 22 października 2014 r.*, <[http://orka.sejm.gov.pl/zapisy7.nsf/0/ODFEEC3D1601A15FC1257D7E004E97BF/\\$File/0385707.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/zapisy7.nsf/0/ODFEEC3D1601A15FC1257D7E004E97BF/$File/0385707.pdf)>, 10 grudnia 2014 r.

⁴¹ D. Jurczak, *Wybrane...*, wyd. cyt., s. 199–200.

W świetle badań empirycznych przeprowadzonych przez Katarzynę Laskowską i Magdalenę Perkowską, a dotyczących okresu 2014–2018, a więc tego, w którym przestępczość graniczna została włączona w obszar kognicji SG, skala przestępczości przemytu nielegalnych imigrantów przez północno-wschodnią granicę RP, jako zewnętrzną granicę UE, była relatywnie, tj. w porównaniu z innymi odcinkami unijnych granic zewnętrznych, niewielka. Badania, o których mowa, wykazały również, że istnieje wiele ograniczeń i trudności w identyfikacji czynów zabronionych wypełniających w sposób bezsporny znamiona przestępstwa z art. 264 § 3 k.k., co wynika przede wszystkim z faktu, że organizatorzy nielegalnego przetrzutu imigrantów nie działają na obszarze RP. Trudności sprawia również ustalenie, czy w każdym przypadku zorganizowanego przetrzutu migrantów przez polską granicę północno-wschodnią zaangażowana jest zorganizowana grupa przestępcza. W przypadku tych czynów dochodzi nadto do popełniania innych przestępstw, m.in. przeciwko wiarygodności dokumentów⁴². W praktyce więc przestępstwo stypizowane w art. 264 § 3 k.k. występuje często w zbiegu z innymi przestępstwami granicznymi. Przestępstw, w których podstawą kwalifikacji był art. 264 § 3 k.k., SG wykryła w latach 2014–2018 — 352 (najwięcej w 2015 r. — 91), a takich których występowało ono w zbiegu z innymi przestępstwami granicznymi — 338 (najwięcej w 2014 r. — 76)⁴³. Chociaż z perspektywy czysto statystycznej skala interesującej nas przestępczości zorganizowanego przemytu imigrantów przez polską granicę wschodnią jako zewnętrzną granicę UE nie była zbyt wielka, to zwrócić należy uwagę, że każdy z tych przypadków wiąże się z zagrożeniem dla bezpieczeństwa transgranicznego państwa oraz bezpieczeństwa wewnętrznego obywateli.

Sytuacja na wschodniej granicy RP jest jednak dynamiczna i uwarunkowana procesami dokonującymi się w świecie i regionie. Okres pandemii i wywołanego nią *lockdownu* nie sprzyjał co prawda nielegalnej imigracji, ale jej również nie zatrzymał. Według danych publikowanych przez SG, 2021 r., który stanowił apogeum ograniczeń i restrykcji z powodu COVID-19, zaznaczył się spadkiem liczby osób zatrzymanych za nielegalny pobyt i przekroczenie granic w stosunku do roku poprzedniego. Łączna liczba nielegalnych imigrantów spadła w 2021 r. o 31% w stosunku do 2020 r. W liczbach przedstawiało się to w sposób następujący: nielegalnych imigrantów z terytorium Rosji w 2020 r. ujawniono 62, natomiast w 2021 r. tylko 18, z Białorusi w 2020 r. — 898 imigrantów, natomiast w 2021 r. — 236 osób. Z kolei z Ukrainy w 2020 r. — 4617, a w 2021 r. — 2505 osób⁴⁴. Dane pokazują istotną korelację pomiędzy liczbą nielegalnych imigrantów a ogólną sytuacją społeczną, w tym także epidemiologiczną.

Późną jesienią 2021 r. sytuacja na granicy wschodniej zaczęła ulegać gwałtownym zmianom. Polityka władz Białorusi doprowadziła do poważnego kryzysu migracyjnego przy granicy Polski z Białorusią, co spowodowało

⁴² K. Laskowska, M. Perkowska, *Przestępstwo...*, wyd. cyt., s. 16.

⁴³ Tamże, s. 13–16.

⁴⁴ SG, Statystyki SG, <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>>, 28 listopada 2022 r.

ogromny wzrost nielegalnej imigracji. Już w listopadzie 2021 r. w pobliżu granicy, po stronie białoruskiej, zgromadziło się około 3–4 tys. imigrantów. Podejmowali oni próby siłowego przekroczenia granicy. Skutkiem działań strony białoruskiej, zmierzających do wywołania kryzysu i niepokoїв społecznych, był wzrost liczby nielegalnych imigrantów. Analizując dane z pierwszych dziewięciu miesięcy 2022 r. w stosunku do analogicznego okresu w 2021 r., widać wzrost ujawnionych przypadków nielegalnej imigracji o 220%. W okresie od stycznia do września 2021 r. było to 185 przypadków, a w tym samym okresie w 2022 r. aż 592 przypadki⁴⁵. Sytuacja na granicy Polski z Białorusią pomimo zastosowania wielu nowoczesnych środków i technik, włącznie z budową zapory granicznej, wciąż jest bardzo trudna i obfituje w wiele incydentów i prób nielegalnego przekroczenia granicy.

Rok 2022 zwrócił uwagę świata na wschodnią granicę Polski z uwagi na krwawą agresję Rosji na Ukrainę. Wschodnia granica RP stała się przedmurzem potężnego konfliktu zbrojnego. W kontekście omawianego zagadnienia, jakim jest nielegalna imigracja, trzeba zauważyć, że liczba przypadków zatrzymania imigrantów w pierwszych dziewięciu miesiącach 2022 r. spadła o 34% w stosunku do tego samego okresu w 2021 r. W 2021 r. było to 1697 przypadków, natomiast w 2022 r. — 1121 przypadki w tym samym okresie, czyli od stycznia do września włącznie⁴⁶. Można sądzić, że pewna grupa imigrantów, która nie uzyskalaby zgody na legalne przekroczenie granicy polsko-ukraińskiej skorzystała z możliwości wjazdu na terytorium RP jako uchodźcy wojenni. Od 24 lutego 2022 r., czyli od dnia agresji Rosji na Ukrainę, granicę polsko-ukraińską przekroczyło już ponad 8 mln osób. Szczegółowa kontrola tak wielkiej liczby ludzi przekraczających granicę jest dużym wyzwaniem dla SG.

Niemniej jednak nie skala zjawiska jest tu najważniejsza, ale wypełnianie przez SG swoich zadań w zapobieganiu i ujawnianiu przestępczości granicznej w sposób skuteczny, proporcjonalny do zagrożeń oraz wywołujący efekt odstraszenia.

Podsumowanie

Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości granicznej jest jednym z istotnych czynników procesu bezpieczeństwa transgranicznego RP. Jest ono również ważnym obszarem odpowiedzialności RP jako państwa członkowskiego UE za bezpieczeństwo jej granic zewnętrznych. Status taki ma, w myśl kodeksu granicznego Schengen, północno-wschodnia granica RP, na odcinku rosyjskim, białoruskim i ukraińskim. Kodeks graniczny Schengen wymaga, aby granice zewnętrzne przekraczane były w przeznaczonych do tego miejscach, w oznaczonym czasie oraz z zachowaniem reżimu kontroli granicznej. Naruszenie tych reguł oznacza naruszenie prawa i podlega ściganiu bądź jako wykroczenie, bądź jako przestępstwo.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

Katalog przestępstw wymierzonych w bezpieczeństwo transgraniczne obejmuje m.in. przestępstwo organizowania przerzutu przez granicę wschodnią Polski, jako zewnętrzną granicę UE, stypizowane w art. 264 § 3 k.k. Polega ono na zapewnianiu imigrantom warunków organizacyjnych i materialnych do nielegalnego przekroczenia granicy RP, traktowanej jako zewnętrznej granicy UE, tj. z naruszeniem przepisów ustawy o ochronie granicy państwowej i kodeksu granicznego Schengen. Organem właściwym to ścigania przestępstw granicznych, w tym wymienionego, jest SG. Wchodzi ona w skład systemu instytucji właściwych w zakresie bezpieczeństwa państwa. Szczególnym obszarem właściwości SG jest bezpieczeństwo transgraniczne kraju i UE. Wykonuje ona w tym zakresie przepisy ustawy o ochronie granicy państwowej i kodeksu granicznego Schengen.

Skala przestępczości organizowania przemytu imigrantów przez północno-wschodnią granicę RP, jako zewnętrzną granicę UE, nie jest zbyt wielka. Wynika to nie tylko z faktu, że granica ta nie należy do najczęściej wykorzystywanych przez zorganizowane grupy przestępcze szlaków przemytu imigrantów spoza Europy, ale także i stąd, iż są to przestępstwa trudne do wykrycia, wymagające dużych nakładów czasu i pracy, w tym operacyjno-rozpoznawczej, oraz występujące często w zbiegu z innymi przestępstwami granicznymi. Wymaga to podnoszenia przez SG jakości i skuteczności swoich działań. Od tego bowiem zależy nie tylko bezpieczeństwo transgraniczne RP, ale też — w jakimś stopniu — UE.

Bibliografia

1. Adamson F.B., *Crossing Borders. International Migration and National Security*, „International Security” 2006, No. 1.
2. Aleksandrowicz T.R., *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.
3. Aronowitz A., Theuermann C., Tyurykanova I., *Analysing the Business Model of Trafficking in Human Beings to Better Prevent the Crime*, Vienna 2010.
4. Banasik K., *Penalizacja nielegalnego przekroczenia granicy*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2017, nr 1.
5. Bąk T., *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2011, nr 3.
6. Cwiakalski Z. [w:] Wróbel W., Zoll A. (red. nauk.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277d*, Warszawa 2008.
7. Jachimowicz M., *Nowe zasady odpowiedzialności za nielegalne przekroczenie granicy RP*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 5.
8. Jurczak D., *Wybrane zagadnienia zapewnienia bezpieczeństwa na morskim odcinku ochrony granicy państwowej*, „Edukacja Humanistyczna” 2013, nr 2.
9. Kaczmarczyk T., *Migracja — charakterystyka zjawiska*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Legnicy” 2015, nr 3.
10. Kalicka-Mikołajczyk A., *Ramy prawne i zasady unijnej Europejskiej Polityki Sąsiedztwa wobec partnerów wschodnich*, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego” 2013, nr 30.
11. Kancelaria Sejmu. Biuro Komisji Sejmowych, *Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji ds. Unii Europejskiej (nr 295) z 22 października 2014 r.*, <[http://orka.sejm.gov.pl/zapisy7.nsf/0/0DFEEC3D1601A15FC1257D7E004E97BF/\\$File/0385707.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/zapisy7.nsf/0/0DFEEC3D1601A15FC1257D7E004E97BF/$File/0385707.pdf)>, 10 grudnia 2014 r.
12. Kicinger A., *International migration as a non-traditional security threat and the EU responses to this phenomenon*, „CEFSR Working Paper” 2004, No. 2.
13. Klaus W., Woźniakowska-Fajst D., *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy w ujęciu historycznym, teoretycznym i praktycznym*, „Archiwum Kryminologii” 2015, t. XXXVII.

14. Klepner T., *Współpraca transgraniczna państw Grupy Wyszehradzkiej na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa granic*, „Poliarchia” 2014, nr 2.
15. Kluczyński M., *Przeciwdziałanie procederom handlu ludźmi i przemytu migrantów w Polsce*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 11.
16. Kotowska M., Pływaczewski W., *Przemyt imigrantów jako obszar zainteresowania członków zorganizowanych grup przestępczych. Studium przypadku* [w:] Pływaczewski W., Ilnicki M. (red.), *Uchodźcy — nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka*, Olsztyn 2015.
17. Laskowska K., Perkowska M., *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia polskiej granicy w ujęciu empirycznym*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2020, nr 43.
18. Maciejewska M., Piffer A., *Rola straży granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego” 2016, nr 2.
19. Mickiewicz P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej. Repetytorium*, Wrocław b.d.w.
20. Nickel A., Nowak M., *Trendy migracyjne w XXI wieku*, „Roczniki Studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2017, t. 1.
21. Perkowska M., *Analiza systemu zapobiegania i zwalczania przestępczości granicznej*, „Archiwum Kryminologii” 2016, Vol. XXXVIII.
22. Perkowska M., *Nielegalna migracja w Europie — aspekty prawne i kryminologiczne*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2017, nr 3.
23. Perkowska M., *Zagrożenie przestępczością na wschodniej granicy Polski — struktura i dynamika zjawiska*, „Politeja” 2016, nr 2.
24. Piechowicz M., *Evolution of Schengen: an Example of Enhanced Cooperation and Differentiated Integration Model within the Area of Freedom Security and Justice*, „Polish Political Science Yearbook” 2017, No. 1.
25. Raczyński R., *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2015, nr 2.
26. Rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 105 z 13 kwietnia 2006 r.).
27. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2016/399 z 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 77 z 23 marca 2016 r.).
28. Serdakowski J., *Perspektywy rozwoju bezpieczeństwa transgranicznego RP*, „Rozprawy Społeczne” 2015, nr 2.
29. SG, Statystyki SG, <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>>, 28 listopada 2022 r.
30. Szymańska J., *Strategia Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego: priorytety, bariery, efekty*, „Studia BAS” 2017, nr 3.
31. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. II (L–P), Warszawa 1988.
32. Trybus M., *Nielegalne przekroczenie granicy — aspekty prawnokarne*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2019, nr 46.
33. Ustawa z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (DzU z 2013 r., nr 2013, poz. 1650 ze zm.).
34. Ustawa z 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (DzU z 1990 r., nr 78, poz. 461 ze zm.).
35. Ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (DzU z 1990 r., nr 78, poz. 462 ze zm.).
36. Ustawa z 20 maja 1971 r. — Kodeks wykroczeń (DzU z 1971 r., nr 12, poz. 114 ze zm.).
37. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (DzU z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.).
38. Wódka M., *Międzynarodowa przestępczość zorganizowana — typologia, charakterystyka i zwalczanie*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 2.
39. Wyrok SN w Szczecinie z 29 października 2010 r., sygn. II AKa 156/10, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 5, dodatek „Orzecznictwo”, <<https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2013/12/86a7d3c05b1d31bc43bd515bd1c8c2bd.doc>>, 28 listopada 2022 r.
40. Wyrok SN z 6 czerwca 2003 r., sygn. III KKN 349/01, LEX nr 78837.
41. Zaiotti R., *Performing Schengen: Myths, rituals and the making of European territoriality beyond Europe*, „Review of International Studies” 2011, No. 2.

DOI: 10.5604/01.3001.0016.1482

[http://dx.doi.org/ 10.5604/01.3001.0016.1482](http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0016.1482)

Słowa kluczowe: imigracja, bezpieczeństwo transgraniczne, przestępczość graniczna, granica wewnętrzna UE, granica zewnętrzna UE, kodeks graniczny Schengen

Streszczenie: Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie w świetle aktualnego stanu prawnego instytucjonalnych i prawnych wyznaczników ścigania przestępstwa przemytu imigrantów (art. 264 § 3 k.k.) przez północno-wschodnią granicę RP — na odcinku rosyjskim, białoruskim i ukraińskim, jako zewnętrzną, w myśl przepisów o Systemie Informacyjnym Schengen, granicę UE. W opracowaniu postawiona została teza, że organy i instytucje państwowe zwalczające przestępczość graniczną, w tym także przestępstwo stypizowane w art. 264 § 3 k.k., wypełniają powinności, jakie nakładają na nie krajowe i unijne przepisy dotyczące bezpieczeństwa transgranicznego. Służbą wiodącą w tym zakresie jest w warunkach polskich Straż Graniczna. W opracowaniu omówiono najpierw kwestie terminologiczne, a następnie scharakteryzowano przestępczość nielegalnych imigracji jako wyznacznika bezpieczeństwa transgranicznego. Odrębną uwagę poświęcono przestępstwu stypizowanemu w art. 264 § 3 k.k., które znalazło się w polu głównych zainteresowań autora opracowania. W jego końcowej części omówiono, opierając się na przesłankach prawnych, cele i zadania Straży Granicznej jako wyspecjalizowanej formacji odpowiedzialnej za przeciwdziałanie i zwalczanie nielegalnej imigracji. W podsumowaniu sformułowano wnioski końcowe. W bibliografii natomiast zestawiono akty prawne, orzecznictwo i literaturę wykorzystaną w opracowaniu.